

Предраг Илић, СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА И
ТАЈНА ДАХАУА, Београд 2006.

Иако је од краја Другог свјетског рата прошло већ више од шест деценија, једно важно и интересно питање из ондашње историје Срба и Црногораца и заједничке им Српске православне цркве све до скоро је било обавијено вишеструким веловима тајне и мистерије. Ради се о заточеништву патријарха Гаврила (Дожића) и епископа Николаја (Велимировића) у злогласном нацистичком коцентрационом логору Дахау у току тог рата. О њему се, додуше, код нас често писало и говорило, али је то углавном чињено тако да је створена једна сасвим конфузна ситуација, пуна нагађања, непроверених тврдњи и неистина, инструментализација и политизација. Због тога се све до недавно нијесу знали поуздани одговори ни на једно важно питање у вези са тим заточеништвом (зашто су поменути великодостојници СПЦ депортовани у Дахау, ко је донио такву одлуку, колико је трајало њихово заточеништво у том логору, какав су третман имали у њему итд.).

Право клупко коконтрадикторности, непрецизности и мистификација око тог питања покушао је, и, чини нам се, успео, да размрси и разјасни др Предраг Илић, доцент на Криминалистичко-полицијској академији у Београду, својом књигом под насловом «Српска

православна црква и тајна Дахауа» и поднасловом «Мит и истина о заточеништву патријарха Гаврила и епископа Николаја у Дахауу». Откако се појавила, јула 2006, ова књига је доживјела преко 20 различитих осврта и коментара у београдској штампи, али и у неким гласилима изван Београда и Србије. У њима су се критичари подијелили у два велика табора. Први, свјетовни, хвали је као изузетно вредан научно-истраживачки рад, који је коначно одгонетнуо «тајну Дахауа», «бацио потпуно ново светло» на поменуто заточеништво и зато «заталасао» нашу јавност, као «камен бачен у устајалу воду» и сл. Други табор, углавном из редова СПЦ, одриче књизи др Илића не само научну, већ и било какву другу вредност, квалификујући је као «пример комунистички подмукле и лажне пропаганде», односно, као «удбашки памфлет», а њеног аутора као «новопеченог удбашког историчара», клеветника и непријатеља не само патријарха Гаврила и (посебно) епископа Николаја, него и цијеле Српске цркве и српског народа.

Ако ни због чега другог, онда бар због овако контрадикторних оцјена које је добила, књига «Српска православна црква и тајна Дахауа» заслужује пажњу и наше уже, стручне, јавности и оне најшире.

Књига је подијељена на два дијела и пет поглавља. У првом дијелу, под насловом *«Свештеници у логору Дахау»*, аутор нас упознаје са основним чињеницама о интернирању и страдању преко 2.700 свештеника различитих вјероисповести из 20-ак европских земаља у Дахау. Посебно поглавље посветио је судбинама 12 обичних свештеника, монаха и чиновника Српске цркве у том логору,

Други дио књиге носи наслов *«Тајна о заточеништву патријарха Гаврила и епископа Николаја у Дахау»*. У њему аутор најприје пише о судбини патријарха Гаврила и епископа Николаја до довођења у Дахау, а затим о трајању њиховог заточеништва у том логору, третману који су имали у њему и њиховој каснијој судбини до краја Другог свјетског рата.

Резултате свог истраживања аутор је сумирао у *«Закључним напоменама»*. Одбацујући бројне нетачне тврдње о разлозима пребацивања патријарха Гаврила и епископа Николаја из манастира Војловице (код Панчева) у Дахау, аутор тврди да је то било изнуђено и привремено рјешење, на које су се шефови нацистичке полиције одлучили, половином септембра 1944, да би предупредили њихово ослобођење од стране Црвене армије или Титових партизана. Аутор, затим,

тврди да су великодостојници Српске цркве задржани у Дахау само нешто више од мјесец дана (а не мјесецима и годинама, као што многи тврде) и да су у том логору уживали статус «почасних затвореника», битно различит од масе обичних логораша. Почетком новембра 1944. пребачени су у један хотел на језеру Шлирзе, а крајем јануара 1945. у Беч, такође у један хотел. Послије обиласка здружених снага српских квислинга у Словенији, априла 1945, пребачени су у Кицбил (Аустрија), у коме су дочекали капитулацију Њемачке и крај Другог свјетског рата.

На крају, аутор износи своје мишљење о одговорности за досадашњу мистификацију и митологизацију овог питања, приписујући је, прије свега, најближим сарадницима и сродницима двојице великодостојника СПЦ, као и њеним историчарима и публицистима. Дио одговорности за то он ставља на душу и једном броју свјетовних историчара, који су ово важно и интересантно питање заобилазили у својим истраживањима.

Књига др Предрага Илића је опремљена бројним фуснотама, илустрацијама и факсимилима релевантних докумената, као и резимеом на енглеском језику и индексом лица која се у њој помињу.

Ђорђе Борзан